

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ БЕЗРОБІТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ВІЙНИ¹

Біль Мар'яна Михайлівна

*доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник,*

*Державна установа «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього Національної академії наук України»*

Кулявець Сергій Зіновійович

здобувач третього освітньо-наукового рівня,

*Державна установа «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього Національної академії наук України»*

Ринок праці України в період повномасштабної війни став чутливим індикатором демографічних, економічних і соціальних змін. Поточний стан ринку праці складно оцінити, оскільки він дуже відрізняється у регіонах і громадах залежно від безпекової ситуації. Також на ринку відбуваються помітні зміни в попиті і пропозиції праці, виникають нові види і форми безробіття. Їхня ідентифікація є актуальним дослідницьким завданням, оскільки вони визначають довгострокові трансформації ринку праці України.

На рис. 1 візуалізовано тенденції кількості зареєстрованих безробітних в Україні за час повномасштабної війни. Експонентна лінія тренду вказує на поступове скорочення показника при швидкому початковому темпі зі стабілізацією ситуації після листопада 2023 року. У вересні 2025 року зафіксовано найнижчу кількість зареєстрованих безробітних, починаючи з лютого 2022 року: показник вересня 2025 року складає 35,6 % показника вересня 2022 року. Опираючись на офіційні дані можна прийти до висновку, що ринок праці України ввійшов у стан нової рівноваги, де динаміка обсягів безробіття набуває вигляду «плато». Але виникає питання про ефективність такої рівноваги, що вимагає більш глибокого аналізу.

Якщо аналізувати кількість зареєстрованих безробітних у відношенні до загальної кількості населення, то період 2000-2023 років теж підтверджує спадні тенденції (рис. 2). Якщо орієнтуватись на показник Кабінету Міністрів України, що у 2023 році кількість населення України становила 31,1 млн осіб, то частка офіційного безробіття в населенні досягнула мінімального значення – лише 0,3 %.

¹ Тези підготовлено в межах НДР «Трансформація ринку праці Карпатського регіону України в перспективі повоєнного відновлення» (№ державної реєстрації 0124U000984)

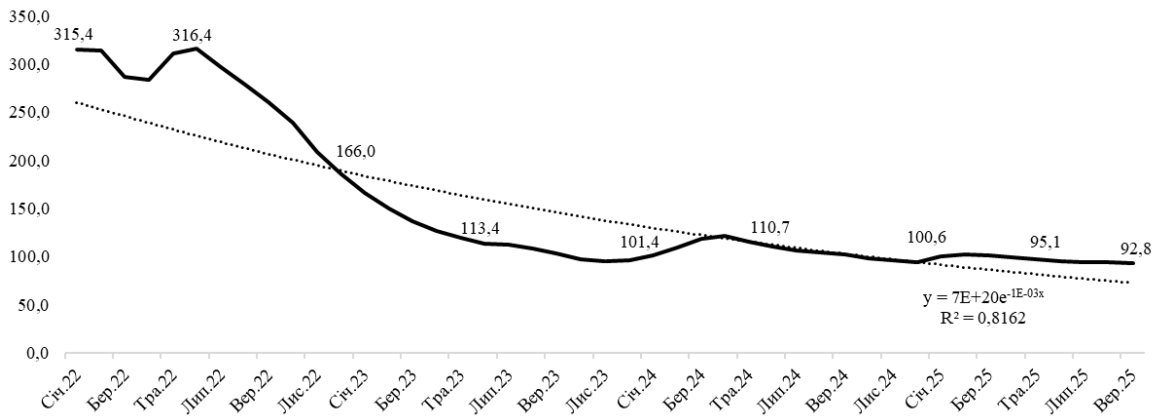

Рис. 1. Кількість зареєстрованих безробітних в Україні, січень 2022 – вересень 2025 року, тис. осіб

Джерело: [1]

Рис. 2. Частка зареєстрованих безробітних у населенні України, 2000–2023 роки, %

Джерело: [1; 2]

Скорочення частки безробітних у населенні теоретично має вказувати на працедефіцит ринку праці. Аналіз різних опитувань роботодавців на предмет дефіциту кадрів підтверджує таку проблему: за результатами опитування 2024 року Європейської Бізнес Асоціації 91% роботодавців відповіли, що повністю чи частково відчувають дефіцит кадрів, коли в 2023 році показник становив 55% [3]; з опитування Інституту економічних досліджень та політичних консультацій у вересні 2025 року 53% роботодавців зазначили про труднощі в пошуку кваліфікованих кадрів, 60% головною проблемою визнають їхню нестачу (далі ідуть проблеми зростання цін – для 55%, та ризику безпеки – для 51%) [4].

Виявлені тенденції підтверджують формування нового предефіцитного стану ринку праці України. Це ризикогенна ситуація, оскільки в умовах війни та відсутніх демографічних втрат ринок стагує, деформується його конкурентне середовище, що відображається на

продуктивності праці та фінансових результатах діяльності підприємств. Окрім того, в умовах війни виникають *нові види і форми безробіття*, масштаби яких поки складно визначити та які можуть суттєво змінити оцінки реальної ситуації на ринку праці України:

1. Неформальне безробіття – через небажання реєструватись у службі зайнятості або небажання шукати місце праці взагалі (у зв'язку з низьким рівнем довіри до інститутів влади або через страх призову серед чоловіків).

2. Приховане безробіття – через поширення неповної, низькооплачуваної, некваліфікованої зайнятості, з неоплачуваними відпустками, зайнятості на підприємствах, які перебувають у простоях, еміграцію значної кількості населення, при якій воно не фіксує своє безробіття.

3. Застійне безробіття – через тривалість прихованого безробіття, неможливість знайти гідне місце праці. Ризикогенність такої форми полягає у виникненні «пастки циклу безробіття та бідності», коли населенню в складних економічних умовах при зростаючій бідності стає все складніше працевлаштуватись [5]. Також застійному безробіттю сприяють вимушені тимчасові підробітки, які на певний час вирішують матеріальні проблеми [6].

4. Фрикційне безробіття – через зміну місця проживання, втрату попереднього місця праці та пошуку нового, що було поширеним явищем у перші місяці 2022 року в умовах масової вимушеної міграції та можливе до повторення у випадку масової рееміграції (внутрішньої, зовнішньої).

5. Структурне безробіття – через зміну потреби ринку праці в кваліфікації кадрів при зростанні зайнятості у військово-промисловому комплексі, на військовій службі, у сферах критичної інфраструктури, в інших сферах, що виробляють товари подвійного призначення. Якщо зміни на ринку праці є швидкими, таке безробіття є конверсійним.

6. Соціальне безробіття демобілізованих – в умовах адаптації до цивільного життя, в тому числі осіб, які були демобілізовані з сімейних причин та за станом здоров'я. Якщо демобілізовані є особами з інвалідністю, то для них можливе дискримінаційне безробіття, пов'язане з труднощами пошуку місця праці з облаштуванням робочого місця під особливі потреби.

7. Соціальне безробіття ВПО та біженців – у випадку їхньої неуспішної інтеграції в приймаючих економіках, повернення з-за кордону та в місце свого попереднього проживання.

8. Територіальне безробіття – через різну ситуацію на ринку праці фронтових, прифронтових, тилкових регіонів, метрополій з високою концентрацією економічно активного населення, малих міст, сільських територій.

9. Добровільне безробіття – найбільш ризикогенна форма, яка поширена серед (а) молоді (формування покоління NEET “Not in

Education, Employment or Training”), (б) осіб, які відчужені від ринку праці (“marginally attached workers”) або зневірені (“discouraged workers”), зазвичай мають проблеми з ментальним здоров’ям та негативними девіаціями (алкоголізм, ігроманія, наркозалежність).

Якщо узагальнювати вплив війни на безробіття населення, то основні зміни пов’язані з:

- поширенням безробіття, яке поєднує декілька його видів і форм, зокрема структурне, територіальне, соціальне;
- поширенням прихованого безробіття з ознаками відчуження й зневіри;
- очікуванням зростання поствоєнного безробіття через економічну рецесію в перші роки відновлення, масову демобілізацію, повернення частини ВПО і біженців.

Відповідно нова політика зайнятості в Україні має передбачати підтримку працевлаштування різних категорій безробітних. Наразі ринок праці України перебуває в стані прихованого безробіття і кадрового дефіциту. Для розуміння реальної ситуації необхідне комплексне дослідження економічно активного населення з метою визначення структури зайнятості та безробіття за потребами, причинами і наслідками. Для України в умовах демографічної катастрофи актуально впроваджувати стратегію демографічної ефективності, що передбачає максимально продуктивне використання людського потенціалу. Деформації ринку праці з поширенням неідентифікованих видів і форм безробіття унеможливають такий стратегічний підхід, не дозволяють зберегти стійкість економіки і суспільства в умовах війни, що необхідні для збереження державності та прискорення повоєнного відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Кількість зареєстрованих безробітних: Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2025/>
2. Скільки населення в Україні: оцінка на сьогодні та прогноз до 2051 року: РБК Україна (2.10.2024). URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/skilki-naselennya-ukrayini-otsinka-sogodni-1727847652.html>
3. Три чверті роботодавців відчують дефіцит кадрів в Україні: ЕВА (24.04.2024). URL: <https://eba.com.ua/try-chverti-robotodavtsiv-vidchuvayut-defitsyt-kadriv-v-ukrayini/>
4. Нестача працівників і зростання цін б’ють по бізнесу сильніше, ніж обстріли – опитування ІЕД: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (16.10.2025). URL: <http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=7788>
5. Turtiainen T., Morville A. L., Jansson I. Experiences of long-term unemployment from an occupational perspective: A scoping review. *Journal of Occupational Science*. 2024. № 31 (3). P. 458–475. DOI: <https://doi.org/10.1080/14427591.2023.2286466>
6. Gedikli C., Miraglia M., Connolly S., Bryan M., Watson D. The relationship between unemployment and wellbeing: an updated meta-analysis of longitudinal evidence. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 2022. № 32 (1). P. 128–144. DOI: <https://doi.org/10.1080/1359432X.2022.2106855>